

HALK KÜLTÜRÜNDE GÖÇ
ULUSLARARASI SEMPOZYUMU
BİLDİRİLERİ

28-29-30 Mayıs 2010

BALIKESİR

ISBN: 978-975-9049-09-6

©Balıkesir Üniversitesi

Motif Vakfı Yayınları No:12

Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu Bildirileri

Editör

Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Redaksiyon

Prof. Dr. Mehmet AÇA

Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

Kapak Tasarımı

Yrd. Doç. Dr. Nuray GÜMÜŞTEKİN

Sayfa Tasarımı ve Düzeni

Öğr. Gör. Barış AKSU

İstanbul 2012

Yayımlanan bildirilerin dil, imla ve ilmi sorumluluğu yazarlarına aittir.

AĞIT VE TÜRKÜLERİMİZDE BU DÜNYADAN ÖTE DÜNYAYA GÖÇ

Migration from This World to Hereafter in Our Folk Songs and Elegies

Mehmet YARDIMCI* - Demet GÜLÇİÇEK**

ÖZET

Bütün toplumları etkileyen göç, insanlık tarihiyle ilgili bir olgudur. Bazı göçler, savaşların sonuçlarını vurgularken kişisel göçler göçün insani boyutunu sergiler. Göçün en önemli yollarından birisi, gerçek hayattan diğer gerçek hayata göçtür.

Göçün sosyal boyutu, edebiyatımızda farklı yönlerle ortaya çıkar. Batı Trakya'daki büyük göçler, Bulgaristan'dan göç edip gelenler ile Almanya'ya işçi olarak göç edenlerin sorunları Roman ve hikâyelerde konu olarak işlenir. Göçün sosyal yönüne Bekir Yıldız'ın "Türkler Almanya'da" ve İlhan Tekeli'nin "Göç ve Ötesi"nde temas edilir.

Göçün sosyal yönü, dua ve şarkılarda ise gerçek dünyadan öteki dünyaya göç olarak anlatılır. Göç edilirken iki yer vardır. Bunlardan ilki terk edilen, diğeri ise gidilecek ya da varılacak olan yerdir. Ölüm, bu dünyadan öteki dünyaya göç anlamına gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, türkü, ağıt, ölüm, öteki dünya

ABSTRACT

Migration, affecting all societies, is a phenomenon associated with human being history. While some migrations which are constived with the reason of wars are emphasizing, personal migrations display the extent of personality of migration. One of the most important ways of migration is migration from real life to other real life.

The social extent of migration is dealt with different ways in our literature. Migration, the great migrations in West Trakya the matter of workers who goes to Germany with people migrating Bulgaria become issue to the novels and stories. The social extent of migration is dealt in Bekir Yıldız's "Turkish in Germany" and İlhan Tekeli's "Migration and More".

Also the social extent of migration is retold in prays and songs as migration from real world to other world. While migrating, there are two places one of it, is left place and the other one which will be gone. Death is also a migration being from this real world to other world. From Yunus Emre's times to these days, many poets

"Bu dünyaya gelen göçer

Gelen göçer konan göçer"

see "the death issue" as "migration", like in these ways above, and often retell. In our elegy, people migration from this world to other world have been remembered and their hysterics have been retold. In this implication:

"Ben gelende bizim eller yaz idi

Ettiğimiz cılve ile naz idi

Cehiz düzemedim ömrüm az idi

Göçtüm gömlek ile şallarım yoktur" (Kağızmanlı Hıfı-Ağıt)

*Yrd. Doc. Dr. DEÜ Buca Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölüm Başkanı ,mehmet.yardimci@deu.edu.tr

** DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yük. Lis. , demetgulcicek@hotmail.com

Folk songs, in these ways as in the examples above, the issue of migration from this world to other world will be issue with different aspects.

Key Words: Migration, folk songs, elegy, death, hereafter

GİRİŞ

Göç, tüm toplulukları etkileyen, insanlık tarihiyle özdeş bir olgudur. Doğal afetler, ekonomik sıkıntılar, savaşlara bağlı olarak can güvenliği nedeniyle oluşan göçler göçün toplumsal boyutunu vurgularken, iyi bir yaşam beklentisi vb. nedenlerle oluşturulan göçler, göçün bireysel boyutunu sergiler. Göçün bireysel boyutunun en önemli yanı ise, fani dünyadan gerçek dünyaya göçtür.

Göçün toplumsal boyutu edebiyatımızda çeşitli biçimlerde işlenmiştir. Destanlarda göçler köklerinden koparılarak oldukça işlevli bir biçimde ele alınmıştır. Acılı anılarla yaşanan muhaceret, Batı Trakya'da 93 Harbi denilen Abdülhamit dönemindeki büyük göçler, 1980'li yıllardaki Bulgaristan'dan yapılan toplu göçler ve Almanya'ya giden işçilerin durumları roman ve öykülere konu olmuştur. Bekir Yıldız'ın Türkler Almanya'da, İlhan Tekeli'nin Göç ve Ötesi gibi kimi eserlerde göçün toplumsal boyutu işlenmiştir.

Toplumun en önemli parçası olan, geleceği kuracak çocukları, göçün nasıl etkilediği çocuk edebiyatı yazarlarınca konu edilmiştir. Gülten Dayıoğlu'nun Geriye Dönenler, Geride Kalanlar gibi eserlerinde Almanya'ya yapılan toplu göçlerin çocuklar üzerindeki sancıları dile getirilmiştir.

Göç olgusunun bireysel boyutu ise, bu dünyadan öte dünyaya göç olarak, ağıt ve türkülerde özgün söyleyişlerle ifade edilmiştir. Göç, bir yerden başka bir yere temelli yerleşmektir. Göç ederken geride bırakılan, terk edilen bir yer ve yeni gidilecek bir başka yer vardır. Tıpkı ölüm olgusunda olduğu gibi. Ölüm de, geçici olan bu dünyayı terk edip, öteki dünyaya göç etmektir.

*"Bu dünyaya gelen göçer
Gelen göçer konan göçer" (Yardımcı, 2009:31)
"Yalancı dünyaya konup göçenler
Ne söylerler ne bir haber verirler
Üzerinde türlü otlar bitenler
Ne söylerler ne bir haber verirler"(Tansuğ,1991:216)*

diyerek bu dünyadan göçü en doğal ve içten söyleyişlerle anlatan Yunus Emre'den, "Sarayname" adlı eserinde dünyayı bir kervansarayına benzetip konanın göçtüğünü söyleyen Kaygusuz Abdal'a;

*"İsmi âzam duasıdır
Hergiz usanılmaz imiş
Uçtu bülbül kafesinden
Göçen canlar dönmez imiş" (Yardımcı, 2009:129)*

dörtlüğü ile başlayan, Yunus Emre'ye yaptığı naziresiyle Pir Sultan Abdal'dan;

*"Karacaoğlan der ki konup göçersin
Ecel şerbetini bir gün içersin
Sırat köprüsünü elbet geçersin
Amelin eline verilir bir gün. "(Yardımcı, 2009:200)*

diyen Karacaoğlan'a ve

*"Can kafeste durmaz uçar
Dünya bir han konan göçer
Ay dolanır yıllar geçer
Dostlar beni hatırlasın" (Öztelli, 1983: 237)*

diyerek gönlümüze seslenen Aşık Veysel'e kadar pek çok aşığımız, ölüm olgusunu göç etmek olarak görmüş, bunu özgün söyleyişlerle dile getirmiştir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde göç etmenin bir anlamı olarak da, ölmek sözcüğü verilmiştir. Sözlükte kavramı açıklamak için verilen Bedri Rahmi'nin *"En güzel halk türküleri çok sevilen bir insanın ansızın göçüp gitmesiyle kopan bir feryattır."* deyişi, hem göç olgusunun ölmek sözcüğünün karşılığı olarak dilimizde yaygın kullanıldığının göstergesi olmuş; hem de türkülerimize, ağıtlarımıza kaynaklık eden ana duygulardan birinin, bu dünyadan öte dünyaya göç olduğunu ortaya koymuştur.

Pınarbaşı'nın Karamanlı köyünden, dört bacının bir erkek kardeşi olan Yusuf 'u rüyasında iki kara yılan sokar. Bu sırada uyanır ki susuzluktan yanmış. Karısına der ki: "Kalk anamgilden bana biraz su getir!" Kadın utanır ve gitmez. Yusuf: "Karı, etme eyleme! Hiç olmazsa anamı babamı çağır." diye yalvarır. Anası ile babası gelirler ki oğlan ölmüş. Yusuf'un anası bu acıyla oğluna ağıt yakmış ve ölümünü göç etmek olarak dile getirmiştir.

*"Gutnu döşşekgutnu yorgan
Beledim guzum beledim
Sabahanan er göçürdüm
Meledim guzum meledim"(Görkem, 2001: 270)*

Anadolu'nun sevdaları dillere destandır. Nice halk hikâyesine, şiirlere kaynaklık etmiştir. Aynı şekilde, sevdaların kaybedilmesiyle oluşan yürek yangını türkülerde, ağıtlarda, hikâyelerde dile getirilmiştir. Bir genç, nişanlısının ölüm haberini alınca şu acılı sözlerle ağıt yakar:

*"Çekmem gasevet gavili
Sürmedim dünya demini
Hatice deyin çağırdım
Vermedin hatın sesini"
....
"Hatice evinden göçmüş
Anası bohçasın açmış
Şunu dayım alsın demiş
Bohçasın derbeder" (Şimşek, 1993: 169-170)*

Ölüm şiirlerimizde her zaman göç etmek olarak ele alınmamış, bazen de göç sözcüğünü karşılayan; *gitmek*, *terk etmek*, *yolcu etmek* sözleriyle ifade edilmiştir. Ölümle bir yere gittiğine inanılarak, gidenin geri dönmesi için yalvarılmıştır.

*"Mızıkı çalındı düğün mü sandın
Al beyaz bayrağı gelin mi sandın
Yemen'e gideni gelir mi sandın
Dön gel ağam dön gel dayanamiram
Uyku gaflet basmış uyanamiram
Ağam öldüğüne inanamiram" (Elçin, 1990: 63)*

Göç etmek, bir daha geri gelemeyecek kadar uzaklara gitmek olarak görüldüğü için, bazı ağıtlarımızda göç ediyorum, ölüyorum demek yerine gidiyorum, gelmem geri denmiştir.

*"Al yaprak örttü ölümü
Dünyadan kesti ömrümü
Gidiyorum gelmem geri
Çok yaşasın kalan geri" (Bali, 1997: 67)*

Eceli biten bu dünyadan elini eteğini çeker ve öbür dünyaya gider. Bu gidiş bazen de Tanrı tarafından alınıp götürülmek olarak ifade edilmiştir.

*"Çalılar çiçek açmış dallar götürmez
Yollar pıtırak olmuş kervan götürmez
Gadir Mevla'm alup gittiğini getirmez
Yavrum yavrum yavrum yavrum" (Elçin, 1990:123)*

Bir adam hanımının ölümü üzerine ağıt yakarak ona şöyle seslenir:

*"Bunu bana niye yaptın
Kocanı evini terk ettin
Sen sözünde duruyon da
Ben onnara teslim ettim" (Şimşek, 1993: 93)*

Ağıdı yakan kişi annesinin hastalanması üzerine dört bacısıyla beraber 15'er gün sırayla annelerine bakarlar. Annesinin yanında 15 gün kaldıktan sonra evine dönen şahıs, bir gün annesinin ölüm haberini alır ve annesinin göç ettiğini düşünerek onu yolcu ettiğini söyler.

*"Üç oğlu var beş de gızı
Yetim goydun hepimizi
Gedin Haydar'ı getirin
Yolcu etsin hocanın gızı" (Şimşek, 1993:133)*

Yine ölümü göç olarak gören Ahmet Şentürk, annesinin ölümünden duyduğu üzüntüyü Anaya Ağıt'ında dile getirirken, bu göçü ifade etmek için şunları söyler:

*"Bir hayalet gibi, korkunç ve sessiz
Yürüyen kim, kimin titrek adımlar?
Gelimli-gidimli dünya çaresiz
Mezarlık yolunda kalabalıklar...(Şentürk, 1996: 9)*

Mezarlar ve mezar taşları döneminin inancını, adet ve sanat anlayışını gösteren unsurlardandır. " Mezar taşı sözü geleneğinin ne zaman ortaya çıktı bilinmemektedir. Ancak 8. yüzyıldan kalma Orhun ve Yenisey mezar taşlarındaki kalıplaşmış sözlere bakarak, bu geleneğin adı geçen tarihten çok daha önce başladığı anlaşılmaktadır. "(Boyraz: 2003)

Bahsedilen bu dönemlerden günümüze kadar, pek çok mezar taşı sözü, ölüm olayının göç olduğunu dile getirmiştir. Mezar taşlarının gerek yazınsal özellikleri, gerekse üzerindeki yazıları zengin iç dünyamızın, hayat, talih, kader anlayışımızın aynalarıdır. Mezar taşları, bu dünyadan öte dünyaya göçün, bu dünyada kalan kanıtlarıdır.

Yaşlıların taşlarında kişilikleri, hizmetleri, özverileri; gençlerinkinde yaşamaya doymamışlığı ve özlemleri vardır. Kimisi ecelinden, kimisi umulmadık bir olaydan göçüp gitmiştir.

*"Bir kuştum uçtum yuvadan
Bir an ecel şerbeti içtim
Bir anda kervan idim
Göçtüm yuvadan" (1984)
"Gel mezarıma unutma beni
Dünyaya her gelen göç eder
Allah'a emanet eyledim seni"(1965) (Boyraz, 2003: 148-151-161)*

*"Dünyaya doyamadım
Bir nefes alamadım
Göçtüm gittim dünyadan
Yaşasın çocuklarım"(1955)*

*"Bu dünyadan göçer olduk
Kalanlara selam olsun
Ahret hakkını helal edip
Diyenlere selam olsun"(1994)
"Ey fani
Dünyadan göçtüm diye
Yas edip ağlamak niye
Rabbime kavuşmuş canlar
Hep bir olur Fatıha diye"(2001) (Boyraz, 2003:177-179)*

Okuyanı derin üzüntüye sürükleyen mezar taşları sözlerinde, örneklerimizde olduğu gibi, kişinin bu dünyadan göç etmesi sonucunda, zaman zaman geride kalanlardan dua beklendiği dile getirilmiş, zaman zaman da onlar için uzun ömür dilenmiştir.

*“Beni ölü gören ve ağlayan dostlarıma
Sakin beni gerçekten ölmüş sanma
Sanmayınız ölüm azap çekmektir
Ölüm sadece bir evden başka eve geçmektir
Azığınızı alın ve yola hazırlanın
Eğer aklınız varsa başka şeye kanmayın
Biz gittik sırada siz varsınız” (İmam Gazali 1999) (Boyraz, 2003: 137)*

İmam Gazali’nin bu mezar taşı sözleri, söylemek istediğimiz şeyin tanımını yapar niteliktedir. Aynı zamanda, insanın neden ölümü göç olarak gördüğünün ipuçlarını vermektedir. Ölümün bir yok oluş olduğunu kabul etmek istemeyen insanoğlu, onu bir başka yere gitmek olarak gösterir.

Bu dünyadan yok olmayı düşünmek, insanda kaygı uyandıran duygusal bir durumdur. İşte bu gibi durumlarda, psikolojide yapılan tanımlara göre insan, egosunun yardımıyla savunma mekanizmalarını kullanır. Bu savunma yollarından biri de “soyut kavramlara bürünme”dir. Kişi, kendinde kaygı uyandıran ölüm olgusunu, soyut kavramların ışığında görür ve gerçekte ilişkisini kesme eğilimi gösterir. Mezar taşı sözümüzde ölüm, yok olmak değil, başka dünyaya gitmektir, göç etmektir. Bu yüzden giderken yanınıza azığınızı alınız diyen mantıkta, ölüm gerçeğini kabullenmeme soyutlaştırma görölmektedir. Belki de eski Türklerdeki kurganlara ölüyü eşyalarıyla ve sevdiği yiyeceklerle gömme inancı da bu mantıktan ileri gelmektedir. Günümüzde bazı yörelerimizde halen yaşayan bu inanış, ölümün bir başka yere gitmek olarak görüldüğünün kanıtıdır.

Sedat Veyis Örnek’in “Anadolu Folklorunda Ölüm” adlı eserinde yaptığı saptamaya göre halen Sivas’ın İmranlı ilçesine bağlı Kevenli köyünde, ölenin sağlığında kullandığı saat kösteği, sigara tabakası; mevsim kış ise yatağı yorganı ile(üşümesin diye) gömüldüğü bilinmektedir. Urfa’da, kadın ölünün ziynet eşyaları ve gelinliği ile gömüldüğü bilinirken, Bergama köylerinde ölünün bütün eşyasının, ölüyle birlikte mezara konulduğu tespit edilmiştir. Tüm bu örneklerden de anlaşıldığı gibi ölüm, Anadolu’da yaşamdan silinmek ya da bir son olarak görölmemektedir. Ölüm, bir göçtür ve yeni bir yerde yeni bir hayatın başlangıcıdır. Geride kalanlar da, öte dünyaya gidenin orada mutlu yaşamasını sağlamak, ölenin oradaki işlerini kolaylaştırmak için, üstlerine düşen son görevi yapar, mezara ölenin eşyalarını bırakır, mezara para saçar vb.

Ölüm, zaman zaman örneklerimizde olduğu gibi, insan psikolojisinin etkisiyle gerçekten bu dünyadan yeni bir yaşayışa göç olarak görölse de genellikle ölümün yokluğa yapılan bir göç olduğu bilincine varılır. Acı veren bu durumun etkisiyle de içli söyleyişlerin yer aldığı ağıtlar dillerden dökölür.

Kağızmanlı Hıfzı, kendisinin ve tüm akrabalarının çok sevdiği amcasının kızı Ziyade’nin genç yaşta ölümü ile yazdğı ağıtta önce:

*"Aç mısın yok mudur ekmeğın, aşın
Odan ne karanlık yok mu ateşın
Hanidir güveyın hani yoldaşın
Yeşil başlı sunam göllerın hani"*

gibi dörtlüklerle Ziyade'ye seslenir, acısını dile getirir, sonra da Ziyade'nin ağzından yüreğimize işleyen şu dörtlüğü söyler:

*"Ben gelende bizim eller yaz idi
Ettiğimiz cilve ile naz idi
Cehiz düzemedim ömrüm az idi
Göçtüm gömlek ile şallarım yoktur" (Özdemir, 2001:231-233)*

Ölen yavrusunun yüreğinde açtığı yarayı dile getiren ana yavrusunun ölüsüne göç der ve şu acı sözleri söyler

*"Göçü kaldırdım yurttan
Gelen ağlar geçen ağlar
Elbet bir devasız dertten
Dolan göz bir zaman ağlar" (Bali, 1997: 252)*

Aşık Kerim'in ağdı, emanet olan bu canın Tanrı tarafından bir gün geri alınacağını söyler, bu yolla dünyadan göç edildiğini dile getirir, giysilerini geride kalanlara emanet ederek onlarla vedalaşır.

*"Âlem Fährı göç eyledi fenadan
Esvaplarım sizin olsun elveda
Böyle yazmış yeri göğü yaradan
Esvaplarım sizin olsun elveda"
"Azraile emrolundu Hudadan
Selam etti yeri göğü yaradan
Bir gün göç oldu dar-ı fenadan
Esvaplarım sizin olsun elveda" (Bali, 1997: 259-260)*

Kadirli'nin Eksiler köyünden bir kadının iki oğlu, Poyraz ve Dede, köylülerle geçinemez. 1910 da Ali Atılğan'ın rivayetine göre, Musa adlı biri, iki kardeşi vurur. Oğullarının ölümü üzerine bu ağdı anası yakar:

*"Bu vakit adam mı göçer
Yaz gelsin göçek yiğenim
Ağ Boyazım Gara Dedem
Golundan uçtu Doğanım" (Kemal, 1992: 110)*

Yağcı köyünde, iki aylık çocuğun ardından yakılan ağdın, babasının deyişi bölümünde, çocuğun ölümünün onları yaktığı, çok ağlattığı söylenirken ölüm olayı şu şekilde ifade edilmiştir.

"Şehre doktora götürdüm
Bulamadı derman ona
Karnı şişmiş davul gibi
Kucağımda göçtü dünyadan" (Elçin, 1990:140)

Ağıtlar her zaman anonim olmayıp ferdi ağıtlar da yer almaktadır. Ferdi ağıtlar, aşıkların yaktığı ağıtlardır. Âşık Gülhânî'nin görev uçuşu sırasında şehid düşen kardeşi Gazî için yazdığı ağıt bunun en güzel örneklerinden biridir. Âşık-Kardeşinin bu beklenmedik ölümünü, göçüp gitmek olarak görmüş ve duygularını dile getirmiştir.

"Gülhani'yim sarılmaz ki yaramız
Söndü ocağımız yanmaz çıramız
Göçüp gittin uzak kaldı aramız
Kayıp oldu gitti izin kardeşim" (Elçin, 1990: 230)

Mehmet Gülseren'in kendisine canından can verdiğini söylediği annesi Hacer Gülseren'e yaktığı ağıt bu dünyadan göçü anlatan ferdi ağıtların bir başka örneğidir.

"Göçtün bu dünyadan boş kaldı yerin
Bıraktığın acı derindir derin
Dileriz Mevladan Cennettir yerin
Başka yere layık göremem anam..." (Gülseren, 1996: 10)

İnsan zihninde korku uyandıran varlıklar, kavramlar, olaylar, durumlar gerçek adlarıyla söylenmeyip, güzel adlandırma yapılarak söylenir. Azrail'e ölüm meleği diyen anlayış ölümü göç etmek, öleni de göç olarak algılar ve bunu ağıt ve türkülerimize taşır.

"Mademki bu alem ölümlü dünya
Yare ikrarını ver de sonra göç
İmtihana tabi tutan yar Mevla
Azgın yaraların sar da sonra göç" Ali Rahmani (Koçhan, 1995: 22)

Sevgisi kuvvetli kişiler, sevdiğinin uğruna ölümü bile göze alır. Şu dörtlüğümüzde sevgi uğruna ölümün göze alındığı, göçerim diyerek ifade edilmiştir.

"Yar elinden zehirlenir ölürüm
Serim sağ oldukça vaz mı gelirim
Ya sen benim ya ben senin olurum
Göçer der vaz gelmem billah yar senden" (Koçhan, 1995: 10)

Yunus Emre'nin dediği gibi, bu dünyadan genç göçenler erken biçilmiş gök ekin gibidir. İnsanı derin üzüntüye sürükler. Genç ölen biri için yazılan

"Mezarımı derin edin
Su serpin serin edin
Dünyadan genç göçenlerin
Ahretini mamur edin." (Örnek, 1979: 102)

biçimindeki ağıt genç göçenin duygularını sergiler.

Dini- tasavvufi halk edebiyatı ürünlerinden olan devriyeler, evrenin ve insanın Tanrı'dan çıkıp tekrar Tanrı'ya dönmesi felsefesini konu edinir.

"Devir konusuna göre; vücudu mutlak olan Allah'tan ayrılan ruh, dünyaya inince önce cansızlara girer. Sonra bitkilere ve en son insanlara geçer. İnsan-ı Kâmil'den ayrılıp indiğı büyük ruha yani Allah'a kavuşur. "(Yardımcı, 2002: 451) İşte bu kavuşma anına kadar yani İnsan-ı Kâmil olana dek, bazen dokuz, bazen de yedi kez bu dünyadan öte dünyaya gidip gelindiğine inanılır. Bu her gidiş geliş de göç olarak görölmüş ve Alevi-Bektaşî nefeslerinde sıkça kaleme alınmıştır.

*"Şimdi Hamdülilâh Şirî dediler
Geldim, gittim zâtın hiç bilmediler
Sırrımı kimseler fehmetmediler
Hep mahlûk kuluna kardaş idim ben. "(Yardımcı, 2002: 453)*

dörtlüğünde Şirî Baba bu geliş gidişleri ifade etmiş, bu dünyadan sürekli göç edip geri geldiğini anlatmak istemiştir.

XVI. yüzyıl Bektaşî âşıklarından Azmî, Tanrı'yı Kervan'dan er göçüren şahsiyete benzetmiş ve şunları söylemiştir.

*"Şânına düşer mi noksan görürsün
Her gönülde oturursun yürürsün
Bunca canı alup gene verirsin
Götürüb getiren kervancı mısın" (Koca, 1990: 185)*

Geda Muslî, bu dünyadan göçüp geri geldiğinin anlatıldığı devriyelerin en güzel örneklerinden birini vermiştir.

*"Geda Müsli ider niçin ölüürüz
Evvel âhır aslın böyle biliriz
Biz göçeriz gâh bu mülke geliriz
Meyyit bizim, giden bizim, sal bizim" (Koca, 1990: 219)*

Ölümün bu dünyadan öte dünyaya göç olarak görölmesi sadece Anadolu topraklarında değil, ortak kùltürü paylaştığımız ve bu yolla aynı düşünce tarzına sahip olduğumuz tüm Türk yurtlarında görölmektedir.

Kıbrıs'da bulunan bir mezar taşında geçen şu dizeler bu dünyadan göçü şu şekilde ifade etmektedir;

*"Mal mülk servetim ah diye diye
Ecel şerbetini elimle içtim
Bu dünyadan göçtüm vah diye diye
Geride kalanlar hıçkırır ağlar" ... (Bağışkan, 1997: 333)*

Aynı düşünce tarzı Kosova Türk halk edebiyatı metinlerinde de yer almaktadır. Bazen bu dünyadan göç olarak geçen ölüm bazen de:

*"Bir sazım var altı telden bağlama
Ben gidersem garip anam ağlama
Anacığım beni yoldan ayırma efem.
Konma da bülbül konma mezar taşıma
Bu gençlikte sevda geçti başıma. (Hafız, 1985: 103)*

gibi bu dünyadan gitmek olarak ele alınmıştır.

SONUÇ

Geçmişten günümüze insan çeşitli nedenlerle ölümü bu dünyadan gerçek dünyaya göç olarak görmüştür. Bu anlayışını da en çok ağıt ve türkülerde dile getirmiştir. Ölümün göç olarak algılanışı tüm Türk yurtlarında gözlenmektedir.

Ölümün göç olarak görülme sebeplerini şu başlıklarda özetleyebiliriz:

Ölümün bilinmezliği karşısında hayatın devam edeceği inancının oluşması.

Ölümün yok oluş olarak görülmek istenmemesi ve savunma mekanizmasının etkisi sonucu ölümün kabullenilmemesi ve çözülemeyen bu yok oluşun bir başka yere gitmek olarak görülmesi.

Dinin etkisiyle gelişen cennete- cehenneme gideceği anlayışının göç olarak görülmesi.

Tasavvufun etkisiyle Tanrı ile dünya arasındaki geliş gidişlerin devir olduğu inancının olması ve bu inancın Tanrı'dan dünyaya, dünyadan Tanrı'ya göç olarak yansıtılması.

Bunların yanı sıra yaptığımız incelemelere göre göç daha önce belirttiğimiz gibi "gitmek, gelip-gitmek, terk etmek, yolcu etmek, uçup gitmek vb." olarak da ifade edilmiştir.

Sonuç olarak Türklerin varlığını kanıtlayan ilk yazılardan bugünkü eserlerimize, ağıt yakan- türkü diyen bu konuda en bilgili kişiden, halkın içinden sıradan birine kadar ölüm bu dünyadan öte dünyaya göç olarak görülmüştür.

KAYNAKÇA

- BAĞIŞKAN, Tuncer (1997). *Kıbrıs Türk Halk Biliminde Ölüm*. Ankara: Milli KKTC Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları.
- BALİ, Muhan (1997). *Ağıtlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- BOYRAZ, Şeref (2003). *Türkiye'de Mezar Taşı Sözleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ELÇİN, Şükrü (1990). *Türkiye Türkçesinde Ağıtlar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖRKEM, İsmail (2001). *Türk Halk Edebiyatında Ağıtlar Çukurova Ağıtları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- GÜLSEREN, Mehmet-Hilmi Keyhıdır-Ahmet Şentürk (1996). *Malatya Ağıtları*. Malatya.
- HAFIZ, Nimetullah (1985). *Kosova Türk Halk Edebiyatı Metinleri*. Piriştine.
- KEMAL, Yaşar (1992). *Ağıtlar*. İstanbul: Toros Yayınları.

- KOÇHAN, Lokman (1995). *Halk Şiirinde Ölüm*. Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakùltesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Bitirme Tezi).
- ÖRNEK, S. Veyis (1979). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Ankara Üniv. Dil ve Tarih Coğrafya Fakùltesi Yayınları.
- ÖZDEMİR, Ahmet (2001). *Öyküleriyle Ağıtlar II*. Ankara: Kùltür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZTELLİ, Cahit (1983). *Halk Türkùleri Evlerinin Önü*. İstanbul: Özgür Yayın.
- ŞİMŞEK, Esmâ (1993). *Kadirli ve Osmaniye Ağıtları*. Antalya.
- TANSUĞ, Sabiha (1991). "Yunus'un Ölümü Dile Getiren Şiirleri", V. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri ve Sevgi Yılı Kongresi(14-16 Şubat). Eskişehir.
- YARDIMCI, Mehmet (2009). *Yaşamları Sanatları ve Şiirlerinin Yorumlarıyla Âşıklarımız*. İzmir:Ürün Yayınları.
- YARDIMCI, Mehmet (2002). *Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri*. Ankara: Ürün Yayınları.